

KNJIŽNA POROČILA IN OCENE

Ericha Seemanna novejši spisi o slovenskem ljudskem pesništvu.

Erich Seemann je kot sodelavec Johna Meierja v delu *Deutsche Volkslieder mit ihren Melodien* napisal več razprav o posameznih pesmih, ki so vplivale na nastanek slovenskih pesmi. V zadnjem desetletju pa je objavil dva spisa, ki obravnavata naravnost slovensko ljudsko pesništvo, v nekaterih drugih spisih pa se ga dotika.

V krajšem pregledu »*Deutsche Erbe im slovenischen Volkslied*«, *Geistige Arbeit*, 8, 1941, št. 23, str. 1—3, je skušal dognati snovne in oblikovne stike med slovensko in nemško ljudsko poezijo. V začetku previdno in stvarno poudarja, kar mnogi radi pozabljajo, da je težko odločiti, kdo je v posameznem primeru dajalec in kdaj izvirajo enake snovi in motivi iz bistva ljudske poezije. S sklepa, da so tiste lastnosti v slovenski ljudski poeziji, ki jih pri ostalih Južnih Slovanih ni, verjetno nemški vpliv. Ne gre le za sprejem motivov, simbolov in celih pesmi, važnejše so formalne preosnove, nove pesemske zvrsti, novi tipi, nova čustvena vsebina.

V naslednjem razvršča pesmi po zvrsteh:

1. Viže. Že Štrekelj je pokazal na tesno sorodstvo z alpskimi Schnaderhüpfel. Proti Štrekljevemu mnenju, da so štirivrstičnice razširjene pri mnogih narodih in bi jih Slovenci mogli razviti brez nemških sosedov, trdi S., da ima veliko število slovenskih štirivrstičnic izrazit ritem nemških Schnaderhüpfel, torej metrično obliko, ki je lastna le nemškim štirivrstičnicam. Najdemo pa med slovenskimi tudi take, ki se dobesedno strinjajo z nemškimi. Tudi melodije kažejo na nemške vzorce.

2. Pesmi z enako se začinjajočimi in končujočimi kiticami so najbolj razširjene pri Slovencih, samo med ljubezenskimi jih je okoli 40 te vrste. Na nemške predloge opozarja pri Štreklju (= S.) 1196, 8077 sl., 8081. Slovencu je dovolj nekaj nemških kitic, da sprede celo pesem. Pri ženitovanjski Š. 5264 opozarja na nem. »Es reiten drei Reiter zum Tore hinaus«.

3. Zbirne pesmi (Schwellieder), ki se pojejo vselej od začetka in vselej narastejo za vrstico, so razširjene tudi pri ostalih Južnih Slovanih, vendar kažejo n. pr. take kot pesem o svetih številih pri Š. 20 variant (6661 sl.) in so tako pogoste kot pri Nemcih, zato so po S. morali Slovenci od njih marsikaj iz te zvrsti prevzeti.

4. Ljubezenske pesmi. Medtem ko pri ostalih Južnih Slovanih temelje predvsem na epski osnovi in simboli v njih ponazarjajo duševno dogajanje, je slovenska lirika mnogo bolj sodobna. Označuje jo zgradba v kiticah, ki so zelo raznolike. Kot primer navaja vasovalsko pesem in nekatere njene motive. Motivi in izrazi (tudi dial. šocelj, puobič) iz deklisnega življenja so enaki kot v nemških pesmih. Opozarja na Š. 1007, ki je priredba Castelli-

jeve pesmi iz 1822. (I han eng a kloans Hais'l an Roan). — Tudi na pesmi o zakonskem stanu so nemške pesmi zelo vplivale; to se izraža bolj ko v dobesednem prevzemanju v situacijah in oznaki raznih človeških tipov (možitve željno dekle, žena-pijanka, hvala samskega stanu itd.).

5. Z vojaško pesmijo brez zgodovinskih dogodkov se je Slovenija tudi navezala na srednjeevropski razvoj. Značaj te zvrsti se po S. v splošnem močno loči od nemške in je bliže zahodni slovanski pesmi. Primerja S. 1198 in 1509 z nem. Schätzchen, sag, was, fehlt denn dir.

6. Šaljive in sramotilne pesmi o raznih stanovih imajo tudi z nemškimi podobno vsebino, n. pr. S. 8618, 7324, 8578, 8539, 8651.

7. Balade se mu zde glede stikov najzanimivejše, ker je pri njih mogoče prevzemajočemu pevcu zgodbo svobodno oblikovati. Take primere je obravnaval Seemann že v Deutsche Volkslieder pod št. 14, 15, 20, 24, 46, 57. Posebej opozarja, da so nekatre balade preko Slovencev prešle k ostalim Južnim Slovanom.

Našim etnografom je že znana Seemannova razprava *Die »Zekulo«-Ballade und die Ballade von der »Brautwerbung«* (Jahrbuch für Volksliedforschung, 7, 1941, 40—70; — prim. Grafenauer, *Lepa Vida*, str. 129 in dr.).

V študiji *der Formtypus des Volksliedes »Ein Schifflein sah ich fahren, Kapitän und Leutenant« und seine Verbreitung im europäischen Raum* (Niederdeutsches Jahrbuch für Volkskunde, Jg. 22) je upošteval tudi slovenske variante iz S. 1319—1328 in navaja podobno pesem v obliki razgovora med potujočima zaljubljenca z Moravskega in Slovaškega (str. 14).

Najnovejša Seemannova razprava obravnava našo vasovalsko pesem: *Das slovenische Kiltlied*, objavljena v Angebinde, John Meier zum 85. Geburtstag dargeboten. Lahr, 1949, str. 131—167. V uvodu opozarja na razširjenost ljudskih pesmi pri raznih evropskih narodih in poudarja, da »nudijo Slovenci za nekatere probleme posebno dobre pogoje« (136). Ker so Slovenci zaradi zgodovinskega razvoja bili navezani na Nemce, je to ugoden pogoj — pravi S. — za poskus, da doženemo v ljudski kulturi vplive politično-kulturnih sil in podedovano rodovno bistvo. To poskuša v okviru vasovalske pesmi, ki ji je motiv vasovanje (Fensterln, Gaden steigen, zu Kilt gehen) in ki je ni zamenjavati z »Gasselreime«, ki jih govore vasovalci pod oknom. Ko omeni S. potek slovenske naselitve in nemško kolonizacijo, vzame za oporo vplivu nemških pesmi namišljeno »eine nahezu vollständige Zweisprachigkeit der slovenischen Bevölkerung«, ki naj bi bila nastala iz stika z nemško upravo in kolonisti, kar bi bila edina splošna kulturno-politična trditev, ki jo moramo avtorju zameriti.

Na osnovi Štrekljevih SNP, ki so urejene »z vzorno in natančno vestnostjo«, je primerjal naše pesmi z nemškimi. Vasovalske pesmi v Štrekljevi zbirki deli v dve skupini: prva, obsežnejša, se nanaša le na vasovalske situacije; v drugi pa so pripovedne pesmi z omembo vasovanja. V nadaljnjem podaja avtor pregled motivov slovenske vasovalske pesmi in jih navaja v prvi skupini »Splošna vasovalska pesem« 22 (str. 138—146). Taki motivi so n. pr. čas, oprema, spremstvo, pot, ljubica, fantovske želje, pogovor pod oknom, beg itd. V vsaki taki skupini označuje vse variante motivov v naših pesmih, ki jih vse po Štreklju navaja. — V drugi skupini »Vasovalske pesmi z epskimi potezami« je razdelil pesmi po motivih, kot so tekmeči, šopek itd. (str. 146—151). Sledi strnjen pregled istih motivov v nemški pesmi. Preden

primerja našo in nemško pesem, označi na kratko vasovalsko pesem hrvaško in srbsko, ki je zelo redka v primeri z našo.

Avtorjevi zaključki na osnovi primerjave slovenskih in nemških pesmi so naslednji: 1. V treh primerih — »torej presenetljivo redkih« — moremo dognati prevzem cele pesmi; to so Š. 2060 — Zaprto je vse, smo v postelji že; Š. 2261 — pri obeh gre verjetno za literarni prevzem — in Š. 1900. 2. Obsežnejša je podobnost v zasnovi in izvedbi pesmi, v načinu podajanja vsebine in glede izoblikovanja nekaterih posebnih oblik. Večina pesmi slika pripravo na odhod v vas, druge pa prikazujejo le neke dele v poteku vasovanja. 3. Posamezni motivi v pesmih obeh narodov so isti, kar izvira tudi po avtorjevem opozorilu iz snovi in okolnosti samih. Zdi se mu, da so očitno prevzeti motivi, kot je fant, ki se obtožuje, da se je predolgo zamudil pri dekletu; Š. 2122 z motivom treh vasovalcev pri isti je enaka nemški štirivrstičnici. — Z izjemo pod R—W naštetih pesmi v skupini epskih so vse slovenske kot nemške vasovalske pesmi kitične, zato najdemo v njih pojave, kot so: kontaminacije, sestavljanje odlomkov, razpadanje in razkroj v posamezne štirivrstičnice.

5. V odnosu do drugih pesemskih zvrsti kažejo slovenske in nemške vasovalske pesmi enake značilnosti: imamo balade z vasovalskimi scenami (nekateri primeri so prevzeti iz nemškega).

S. postavlja še vprašanje, kakšen je odnos slovenskih vasovalskih pesmi do ostalega južnoslovanskega pesništva. V Š. 1715 in 1885—1899 imamo primere, ki so v celoti enaki hrvaškimi. Prva z nasvetom boječemu vasovalcu, kako naj odstrani ovire, je znana po vsej Evropi (Hrv. nar. p. 6, 230; 7, 317). — Drugi primeri z motivom dekleta, ki se izgovarja materi zaradi ropota, katerega povzroča vasovalec, so najbolj razviti v Sloveniji, toda nerešeno je, ali so tu nastali. — V slovenskih pesmih so motivi, ki so slovanski in pogostni tudi v srbskih in hrvaških (preplavanje reke, uglajena stezica). Avtor meni, da vasovalska pesem ne more biti doma na slovanskih tleh. Slovenci morejo imeti »presenetljivo množico« te zvrsti le zaradi naslonitve na nemški zaklad vasovalske pesmi. Slovenske poteze se v njih izražajo v stranskem dogajanju, formulah, rekvizitih in postavah, ki dajejo pripovedi samosvoj ton in razpoloženje. »Prav v razpletu pripovedovanja, v iznajdljivosti posameznih črt je samostojno ustvarjanje slovenske vasovalske pesmi.« Pozornost vzbujajo motivi: pomen konja, zamenjava daril, prigode s tekmeči idr. Avtor končuje s primerjavo med prirojenim značajem »nemškega razbijača in slovenskega jokavca«, kakor se nam kaže v teh pesmih. Končno opozarja, da dognan je njegove »skice« ne gre posploševati. Podobno razmerje obstoji gotovo še pri poskočnicah, stanovskih in zakonskih pesmih. Pri baladah, ki so jim bile vzor srbske junaške pesmi, bi raziskavanje dovedlo vsekakor do drugačnih rezultatov. Legendarne pesmi pa bi pokazale »lastne zasluge slovenske ljudske pesmi«.

Naj v zvezi z Seemannovimi ugotovitvami opozorimo, kar piše Janez Trdina o vasovanju pri nas: »... Od Bavarcev, ki so bili in so še zdaj naj-surovejši med vsemi nemškimi rodovi... so se navzeli (t. j. Slovenci) in naučili veselja za ponočno vasovanje in razgrajanje in še raznih drugih neslovanskih napak.« (Zbrano delo III, 200—201.)

Kakor nas ljubezen E. Seemanna do naše pesmi veseli in smo mu hvaležni za njegovo resno prizadevanje, tako si želimo, da bi se pri nas pričelo vzgajanje strokovnjakov, ki se bodo lotili tako raziskovanja ljudske pesmi kakor proze.

Vilko Novak